

در ۱۱ دوره مجلس از حدود ۳۰۰ طرح تحقیق و تفحص مصوب، فقط دو طرح به نتیجه رسیده است

پروژه شکست خورده تحقیق و تفحص

می تواند طول بکشد. باوجود زمان بر بودن این فرآیند، نمایندگان مجلس یازدهم در سال نخست فعالیت خود از نظر تعداد درخواست‌های تحقیق و تفحص رکورددار تمامی ادوار گذشته مجلس شورای اسلامی است. برای درک بهتر این موضوع کافی است عملکرد سال نخست مجلس یازدهم را با عملکرد کل مجلس دهم در این رابطه مقایسه کنیم. در دوره قبلی مجلس نمایندگان تنها ۲۰۸ مورد درخواست تحقیق و تفحص به هیات‌رئیس‌ه مجلس ارجاع داده‌اند که از این میان تنها ۹ مورد از جمله تحقیق و تفحص از صندوق ذخیره فرهنگیان، تحقیق و تفحص از مدیران و مسئولان دوتابعیتی، تحقیق و تفحص از شرکت کشت‌وصنعت کارون، تحقیق و تفحص از صنعت نیشکر خوزستان و تفحص از شرکت ملی مس به مرحله قرائت در صحن علنی مجلس رسید، اما در مجلس یازدهم نمایندگان در عرض یک سال ۱۸۹ درخواست تحقیق و تفحص داشته‌اند که از این میان ۱۳ طرح ضمن طی مراحل قانونی، درنهایت توسط کمیسیون تخصصی مرتبط با موضوع تفحص به نشست علنی مجلس ارجاع و با تصویب نمایندگان وارد مرحله رسیدگی تکمیلی شده، اما هیچ کدام از آنها به جمع‌بندی و نتیجه‌نهایی نرسیده است. علاوه‌بر این ۱۳ مورد در یک بررسی کلی پیرامون درخواست‌های تحقیق و تفحص نمایندگان مجلس یازدهم درمی‌یابیم که از میان ۱۸۹ تقاضای تحقیق و تفحصی که در یک سال نخست فعالیت مجلس یازدهم از سوی نمایندگان به هیات‌رئیس‌ه مجلس تقدیم شده، ۱۶۹ پرونده برای رسیدگی به کمیسیون‌های تخصصی مجلس ارجاع داده شده است که از این میان ۱۳۸ مورد همچنان در انتظار نظر کمیسیون است. ۱۵ پرونده نیز با درخواست خود متقاضیان به دلیل کافی بودن

این بازنگری رخ ندهد، طرح‌های تحقیق و تفحص مجلس یازدهم نیز مانند سایر طرح‌های پیشین پروژه‌ای شکست خورده خواهد بود. در گزارش امروز «فرهیختگان» در این رابطه با محسن زنگنه، رئیس فراکسیون گام دوم انقلاب و عباس مقتدایی، نایب‌رئیس کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجه مجلس به گفت‌وگو نشستیم که در ادامه متن آن را می‌خوانید.

«تحقیق و تفحص از سازمان بنادر و دریانوردی» نیز توسط هیات‌رئیس‌ه مجلس در صحن علنی مجلس مطرح شد و برای ادامه روند پیگیری‌ها به تصویب بهارستان‌نشینان رسید.

این ارقام و سایر آمارهای مربوط به مجالس پیشین حکایت از لزوم بازنگری در روند تحقیق و تفحص از امور داخلی کشور توسط نمایندگان مجلس دارد. اگر

اطلاعات مختومه اعلام شد. همچنین علاوه‌بر این موارد به ۶ پرونده هم به‌دلیل مبهم بودن تقاضای نمایندگان درخواست‌کننده ترتیب اثر داده نشده است و ۱۴ پرونده دیگر نیز در انتظار تعیین تکلیف در هیات‌رئیس‌ه قرار دارد که از این میان در چند هفته گذشته سه طرح «تحقیق و تفحص از شرکت‌های متولی آب‌فاضلاب خوزستان»، «تحقیق و تفحص از پرداخت‌های نجومی و نامتعارف» و

گفت‌وگو

عباس مقتدایی، رئیس مجمع نمایندگان اصفهان در گفت‌وگو با فرهیختگان:

رای‌آوری تحقیق و تفحص‌ها نشان از عزم بالای مجلس برای نظارت دارد

رویکرد مجلس یازدهم در برابر مفاسد مشخص بوده و نشان از عزم جدی مجلس دارد اما طبق بررسی‌ها، یکی از چالش‌های پیش‌روی مجلس، قوانین دست‌وپاگیر در تحقیق و تفحص است و اکثر درخواست‌ها برای تحقیق و تفحص به نتیجه مطلوب نمی‌رسند. مجلس برای بهبود این فضا برنامه‌ای دارد؟
 جدا از اینکه این تحقیق و تفحص‌ها به چه نتیجه‌ای می‌رسند، در هر گوشه‌ای که نورافکن تحقیق و تفحص روشن می‌شود، فسادها و زدوبندهای مبتنی بر فساد و بخشی از خسارت‌هایی که به کشور وارد شده، مشخص می‌شود. همین امر کمک می‌کند در مجموعه تحت‌نظر، افرادی که به‌دنبال ایجاد فساد بوده‌اند، متوجه شوند که نهاد‌های نظارتی از جمله مجلس، متوجه خلاف آنان شده‌اند. در حوزه قوانین دست‌وپاگیر هم، در مجلس باید کاری کرد. با این هدف که آمارهای مربوط به تحقیق و تفحص و کارآمدی آن هم افزایش پیدا کند. این همان چیزی است که گروه‌های تحقیق و تفحص از ابتدای شکل‌گیری مجلس یازدهم به آن توجه داشته‌اند و هنوز برای قضاوت در این زمینه که آیا این مجلس مانند مجالس قبلی است یا خیر، یا حد بالاتری از نرمه قبولی را کسب می‌کند زود است، اما اجمالا مجلس یازدهم با جدیت بیشتری مبحث تحقیق و تفحص را دنبال کرده است.

با توجه به اینکه مطالباتی میان مردم شکل گرفته، آیا مجلس یازدهم برنامه‌ای برای پیگیری اهمال‌کاری‌های احتمالی دولت روحانی دارد؟

مجلس و ساختارهای آن با قوه‌قضائیه و دادگستری متفاوت است. نباید از مجلس همان توقعی را داشته باشیم که از قوه‌قضائیه داریم. در هر صورت، تحولاتی در کشور رخ داده است که این تحولات، جامعه را به سمت مطالبات بیشتر پیش می‌برد. مثلا بخش سریال‌گان‌دو، جامعه‌را به این سمت پیش برده که با رویکردی دیگر، موضوع امنیت ملی را به‌صورت ملموس متوجه شود و در نتیجه فیلم گاندو، در ماه‌های آینده دو حالت قابل تصور است. یک، توفانی از فرار تعدادی از مدیرانی که در بدنه اجرایی کشور نفوذ کرده بودند و نیز نزدیکان‌شان، دوم دستگیری تعدادی از مدیران متخلف که نفوذبری ایجاد خلل در ساختارهای کشور از جمله کارهای آنان بوده است. حال باید دید کدام‌یک رخ می‌دهد. آیا دستگاه‌های امنیتی و قضایی، پیش‌دستانه می‌توانند جلوی فرار را بگیرند و آنان را پشت میله‌های زندان برای پاسخگویی و مجازات قرار دهند یا نه.

به‌هر صورت، اکنون با روی کار آمدن دولت جدید، مردم توقع دارند که ترک فعل‌ها و فعل‌هایی که به جامعه آسیب رسانده است، مورد توجه قرار گیرد. درحال حاضر برخورد با کسانی که به کشور خسارت وارد کرده یا حیف و میل اموال انجام داده‌اند یا با انواع و اقسام اقدامات نامناسب خود، فسادیه به‌وجود آورده‌اند، یک مطالبه عمومی است. پیگیری بخشی از آن به عهده مجلس، بخشی دیگر از آن به‌عهده قوه‌قضائیه و بخشی هم برعهده خود دستگاه‌های اجرایی است که در هر صورت، هم مجلس و هم دولت باید موضوع تخلفات را به دادگستری و قوه‌قضائیه ارجاع دهند و نقش قوه‌قضائیه در بازآرندگی و مجازات، نقشی برجسته است.

معین رضینی

روزنامه‌نگار

در فصل ششم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران وظایف و حدود اختیارات قوه مقننه منعکس شده است. براساس این فصل کارکرد مجلس شورای اسلامی تنها خلاصه به امر قانون گذاری نمی‌شود و مطابق اصول ۸۸، ۷۶ و ۸۹ قانون اساسی نظارت بر عملکرد سایر قوا به‌وسیله سوال و استیضاح و تحقیق و تفحص در تمامی امور کشور از جمله وظایف مهم قوه مقننه است. برخلاف امر استیضاح و سوال از وزیران ادوار گذشته مجلس شورای اسلامی در اجرائی کردن اصل ۷۶ قانون اساسی به‌منظور انجام تحقیق و تفحص از بخش‌های مختلف کشور کارنامه مثبتی نداشته است. مطابق آمارهای رسمی در تمامی ادوار قوه مقننه طی ۴ دهه گذشته نزدیک ۳۰۰ طرح تحقیق و تفحص در مرحله رسیدگی قرار گرفته است که از این میان تنها دو مورد به نتیجه رسیده که این دو مورد نیز اساسا به مرحله صدور حکم و برخورد با خاطیان نرسیده است. از عوامل مؤثر در این عدم موفقیت می‌توان به غیرتخصصی بودن گروه تحقیق و تفحص و زمان بر بودن انجام این فرآیند در مجلس شورای اسلامی اشاره کرد. در همین راستا مطابق ماده ۲۱۲ آیین‌نامه داخلی مجلس هرگاه نماینده‌ای در راستای انجام وظیفه نظارتی خویش، تحقیق و تفحص از یکی از بخش‌های اجرائی کشور را لازم دانست، می‌تواند با ارائه درخواست به هیات‌رئیس‌ه تقاضای خود را از مسیر قانونی دنبال کند. مطابق تبصره ۸ این ماده مدت زمان انجام کامل فرآیند تحقیق و تفحص تا یک سال

محسن زنگنه، عضو کمیسیون برنامه‌و بودجه مجلس در گفت‌وگو با فرهیختگان:

فرآیند فعلی تحقیق و تفحص در مجلس ناکارآمد است

فکر می‌کنید تلفی مجلس از اصل ۷۶ چیز دیگری است؟
 اصل تحقیق و تفحص در قانون را کسی رد نمی‌کند، اما به‌عنوان مثال زمانی که می‌خواهیم از یک بانک و یا گمرک تحقیق و تفحص صورت بگیرد، الزامی در قانون وجود ندارد افرادی که می‌خواهند تحقیق و تفحص را انجام دهند حتما تخصصی در این حوزه داشته باشند و بعد آنها را الزام کنیم که در یک زمان مشخص یک خروجی مشخصی را ارائه دهند و اصلا قانون گذار در این خصوص ورود نکرده است. البته قانون اگر اینجا سکوت کرده به این علت است که می‌خواستند جایگاه نماینده را حفظ کند. به‌طور کلی این ایرادها باعث شده است که تا الان ما نتوانیم از یک امر بسیار خوب (تفحص و تحقیق) که می‌تواند اثرات خوبی هم در جامعه داشته باشد، بهره ببریم و استفاده لازم را کنیم. آن یکی دو موردی هم که شما می‌فرمایید اتفاقات خوبی افتاده است، به جهت این بوده است که تیم کارشناسی قوی و کاملا با برنامه‌ای ورود پیدا کردند. خود ریاست‌مجلس و خود هیات‌رئیس‌ه مجلس هم نسبت به آن تفحص حساس و پیگیر بودند که به خروجی رسیدند.

با توجه به اینکه بعد از اتمام دولت روحانی، مطالبات عمومی پیرامون محاکمه و بررسی ناکارآمدی دولت یازدهم زیاد شده است، مجلس شورای اسلامی برنامه‌ای (به‌جز ابزارهای نظارتی در کمیسیون اصل ۹۰) برای ارجاع پرونده وزرای دولت روحانی و یا خود شخص او به محاکم قضایی دارد؟

مردم قطعا اقدامات مجلس را دنبال می‌کنند. تا الان چندین مورد بوده است. در آیین‌نامه مجلس یک ماده‌ای به نام ۲۳۴ وجود دارد که براساس آن ماده نمایندگان می‌توانند درخصوص عملکرد رئیس‌جمهوری یا وزرا به‌نحوی آن را جرم تلقی کنند و پرونده را با رای صحن به مراجع قضایی ارجاع دهند. در طول یک‌سال گذشته مجلس یازدهم هم نسبت به شخص رئیس‌جمهور (چند مورد بوده اگر اشتباه نکنم) و هم درمورد برخی از وزرا ماده ۲۳۴ را اعمال کرده و با رای بسیار خوبی در صحن رای آورده است. از اینجا به بعد دستگاه‌های قضایی هستند که باید وارد شوند و مجلس بیش از این ابزاری ندارد، مخصوصا بعد از اینکه رئیس‌جمهور وزرا دوره‌شان تمام می‌شود. مجلس یازدهم هرچند بنابر برخی ملاحظات سیاسی و رعایت مصلحت عموم جامعه و با توجه به شرایطی که ما در منطقه داشتیم، عملا در طول یک‌سال گذشته استیضاح یا سوال رسمی از رئیس‌جمهور را کلید نزد، اما اعمال ماده ۲۳۴ را در چند مورد انجام داده و اینها همه در اختیار دستگاه قضا است. قوه‌قضائیه بر اساس تشخیص خودش می‌تواند نسبت به موارد ارجاعی از مجلس ورود کرده و مراحل قضایی را پیگیری کند.

حل این مشکل چاره‌اندیشی‌ای داشته است؟
 به‌نکته درستی اشاره کردید و باید بگویم که بعد نظارت مجلس هم در آیین‌نامه داخلی و هم در سایر قوانین متاسفانه به اندازه بعد قانون گذاری مورد توجه قرار نگرفته است و ضعف‌های جدی‌ای دارد. روزانه نمایندگان ده‌ها و یا شاید صدها تذکره به وزرا می‌دهند که اتفاقی نمی‌افتد و اصلا وزیر خودش را ملزم به این نمی‌بیند که بخواید نسبت به تذکراتی که نیم‌ساعت و گاهی یک‌ساعت وقت صحن علنی مجلس را می‌گیرد، پاسخگو باشد. درمورد سوال از وزیر نیز به همین ترتیب است و اگر مجلس نسبت به پاسخ قانع نشود نهایتا به یک کارت زرد اکتفا می‌کند که آن نیز متاسفانه خروجی خاصی ندارد. ساختار تحقیق و تفحص به‌نظر من یک اشکال اساسی دارد. که آن نیز غیرتخصصی بودن و یسا عدم الزام گروه تحقیق و تفحص به‌داشتن تخصص است. معمولاتی از نمایندگان که انتخاب می‌شوند برای تحقیق و تفحص از یک بندر، سازمان و یا یک بانک، بر اساس شاخص‌های تخصصی انتخاب نشده‌اند و این باعث می‌شود هزینه‌های مجلس افزایش پیدا کند و خود بنده نیز جزء کسانی بودم که از روز اول به غیر از یک و یا دو مورد به هیچ تحقیق و تفحصی رای نداده‌ام و خودم اصولا با این مورد کاملا مخالفم. علت آن نیز دو چیز است؛ اول اینکه مانده‌های نظارتی قوی‌ای مثل دیوان محاسبات کشور داریم که تخصصی هستند. دیوان محاسبات مجموعه‌ای است از حسابرسان و کارشناسان خبره‌ای که سال‌ها کار مالی انجام داده‌اند، در تجربه‌های مختلف دولتی بوده‌اند و ما داریم چنین ساختاری هزینه می‌دهیم که قانون دارد، در قانون اساسی دویار به آن اشاره شده است و همچنین دارای نافذ است که بلافاصله می‌تواند حکم انضال دهد. درحالی که ما

در کشور چنین ظرفیتی داریم به‌نظر من استفاده از تحقیق و تفحص نمی‌تواند منطقی باشد. علت دوم نیز ضعف قوانین داخلی مجلس در آیین‌نامه درمورد تحقیق و تفحص است، اما گاهی اوقات می‌بینیم که تحقیق و تفحص ماه‌ها طول می‌کشد، هزینه‌های بسیار هنگفتی را نیز به کشور تحمیل می‌کند و درنهایت هیچ خروجی‌ای ندارد، ضمن اینکه بعضا حاشیه نیز به‌وجود می‌آورد. به‌عنوان مثال گاهی می‌بینیم فردی به‌جهت اینکه می‌خواهد رئیس دستگاه را تحت فشار قرار دهد از ابزار تحقیق و تفحص استفاده می‌کند. بنابراین من فکر می‌کنم هم‌باید در آیین‌نامه داخلی نسبت به قوانین تحقیق و تفحص اصلاحاتی صورت گیرد و هم اینکه ما از ابزارهای موجود مثل دیوان محاسبات که به آن اشاره شد، بیشتر استفاده کنیم. اگر مواردی نیز غیرمالی است، برای پیگیری آن می‌شود از سازمان بازرسی، کمیسیون اصل ۹۰ و ماده ۲۳۴ در آیین‌نامه استفاده کرد.

صحبت‌هایی که شما انجام می‌دهید درمورد هزینه‌بر بودن تحقیق و تفحص به‌نوعی می‌تواند در اصل هفتادوشش قانون اساسی باشد، آیا این امر درست است یا

علی مزروعی
 روزنامه‌نگار

تحقیق و تفحص در مجلس یازدهم به نسبت سایر ادوار مجلس رکورددار بوده است. موضوعی که بسیاری از نمایندگان بدون داشتن تخصص در موارد مختلفی به آن رجوع کرده‌اند و کمتر به نتیجه رسیده است. در گفت‌وگویی تفصیلی با محسن زنگنه، عضو کمیسیون برنامه‌و بودجه مجلس او نیز به این مورد اشاره داشته و به دلایل غیرکاربردی بودن تحقیق و تفحص اشاره کرده است که شرح این گفت‌وگو را در ادامه می‌خوانید.

۱۱۱

مجلس یازدهم در بحث تحقیق و تفحص رکورددار بوده است، این مورد را مثبت ارزیابی می‌کنید یا فکر می‌کنید که صرفا یک رشد کمیت محور داشته است؟

مجلس یازدهم در بحث فسادستیزی دارای شاخص بالاتری و نسبت به مجالس دوره‌های قبل است و از بعد نظارتی نیز عملکردش نسبت به مجالس قبل یک عملکرد بسیار خوب و مطلوب است. این تحقیق و تفحص‌هایی که انجام می‌شود و یا سولاتی که از وزرای دولت دوازدهم پرسیده شده است، حکایت از این‌ند دارد که نمایندگان توجه ویژه‌ای بر بعد نظارت مجلس دارند. همان چیزی که در مجالس قبل مورد غفلت واقع شد. ابعاد جدیدی از این نظارت را نیز در طول این یک سال و چند ماهی که گذشته است، نمایندگان به آن ورود کرده‌اند. مثل سفرهای استانی نمایندگان که نتیجه آن را نیز در استان‌های جنوبی به‌خصوص در سیستان و بلوچستان و خوزستان دیدیم. تحقیق و تفحص را نیز می‌شود در همین پارل تعریف کرد که نشان‌دهنده توجه نمایندگان است نسبت به اهمیت بحث اجرای صحیح قانون و مبارزه با فساد و رانت. اینکه این تحقیق و تفحص‌ها چقدر کارآمد است و چقدر می‌تواند مؤثر واقع شود را نمی‌شود الان مورد قضاوت قرار داد. به این جهت که بخش عمده‌ای از تحقیق و تفحص‌ها هنوز اجرایی نشده و درحال عبور از مراحل قانونی خودش است. و بخش دیگری نیز که شروع شده هنوز به مرحله ارائه گزارش در صحن نرسیده است. یعنی تا الان تقریبا هیچ تحقیق و تفحصی گزارشش تکمیل نشده و به مجلس ارائه نشده است. برای اینکه متوجه شویم این تحقیق و تفحص‌ها نتیجه‌بخش است بعد از اینکه اقدامات مبتنی بر گزارش‌های تحقیق و تفحص اجرایی‌شند می‌شود راجع به آن قضاوت کرد و الان کمی برای این مورد زود است.

بررسی ادوار گذشته مجلس نشان می‌دهد بین تمام ۳۰۰ طرحی که طی چهار دهه گذشته به صحن علنی مجلس آمده است، تنها دو مورد به نتیجه مطلوب رسیده و شاید نیاز به بازنگری در آیین‌نامه‌های داخلی مجلس در این رابطه باشد. آیا در یک سال گذشته مجلس یازدهم برای